

Gezamenlijk meetnet voor grondwater in de maak

DOESBURG - Vier Liemerse gemeenten en Rozendaal doen een beroep op de expertise van Waterschijn Rijn en IJssel bij het opzetten van hun meetnet voor grondwater. Ze spelen hiermee gezamenlijk in op nieuwe wetgeving.

De zorgplicht voor overtollig grond- en hemelwater in het stedelijk gebied ligt sinds januari 2008 geheel bij de gemeenten. Buiten de bebouwde kom blijft dat een zorg voor het waterschap en de provincie.

Gemeentebesturen zijn verplicht maatregelen te nemen om 'structureel nadelige gevolgen van de grondwaterstand zoveel als maar mogelijk is' te voorkomen of te beperken. Daarbij hoort ook het verwerken en afvoeren van het overtollige grondwater, inclusief berging, zuivering en lozing op het oppervlaktewater. De gemeente wordt bovendien het loket waar de burger terecht kan voor al zijn vragen en klachten over grondwater. Om de zorg voor de nieuwe taken waar te kunnen maken, hebben gemeenten

behoefte aan een actueel overzicht van het grondwaterpeil. Waterschap Rijn en IJssel is intussen begonnen met de eerste voorbereidingen. Een eerste plan van aanpak wordt in maart voorgelegd aan de opdrachtgevers Doesburg, Rozendaal, Westervoort, Rijnwaarden en Montferland. „Voor ons is dit een mooi proefproject. Als we de klus met deze vijf hebben geklaard, kunnen we de opgedane ervaring en kennis ook makkelijk inzetten voor andere gemeenten die ook over een eigen grondwatermeetnet willen beschikken”, aldus Martien Kaats, coördinator van het project bij het waterschap.

De vijf gemeenten proberen door samen te werken zo efficiënt en goedkoop mogelijk aan hun wettelijke plicht te voldoen. Of zij hun samenwerking tijdens de voorbereidingen voortzetten door ook voor de aanleg van het meetnet en het (gegevens)beheer hun krachten te bundelen, is nog niet bekend.

De gemeenten brengen binnenkort hun wensen en plaatselijke kennis in. Tijdens een workshop behandelen zij onder meer

de uitbreidings- of inbreidingsplannen, kennis van plaatselijke bodemverontreinigingen, de bodemsamenstelling en de aanwezigheid van waterwingebieden.

Na deze inventarisatie en het vaststellen van doelstellingen per gemeente, kan het ontwerp beginnen. Uiteraard wordt rekening gehouden met de al aanwezige infrastructuur om dubbel werk te voorkomen. Peilbuizen van drinkwaterbedrijf Vitens, de provincie, het waterschap of de gemeenten zelf kunnen mogelijk al gegevens leveren, ook als ze ooit voor een ander doel zijn aangelegd.

Toch verwacht Kaats nog heel wat 'gaten' te vinden in het net van al aanwezige peilbuizen, vooral binnen de bebouwde kom. „Daar zijn de risico's groter dan op het platteland. Bovendien is in bebouwd gebied sprake van een sterk wisselend bodemgebruik. Voor het overzicht heb je veel gegevens nodig. Anders lukt het niet tijdig in te spelen op naderende overlast. In een stad is dus een relatief dicht meetnet nodig.”

Special: Westervoort

In elk nummer besteedt Waterketen Nieuws aandacht aan de waterketen in een van de gemeenten in het werkgebied van Waterschap Rijn en IJssel.

[Pagina 2: Special Westervoort](#)

Zevenaar boort voor opvang afvalwater

ZEVENAAR - Een 1,75 kilometer lange en extra brede rioolbuis (doorsnee 180 cm) in plaats van een traditioneel bergbezinkbassin. Dat is de oplossing die de gemeente Zevenaar koos om af te komen van de vervuilende overstort van afvalwater bij piekbuien.

Niet alleen de gekozen oplossing is bijzonder. Ook de aanpak waar de gemeente in samenspraak met adviseurs en waterschap heeft gekozen, is dat. De nieuwe rioolbuis in de wijk De Methen wordt geboord met een tunnelboormachine. Het grootste deel van het werk vindt dus ongezien onder de grond plaats.

[Pagina 4: Geboorde buis](#)

Nieuwe gezichten, team op sterkte

DOETINCHEM - Nieuwe collega's, soms een ander werkgebied en sinds februari ook een werkplek in een nieuw kantoor. Het team accountmanagers dat als vast aanspreekpunt functioneert voor de 22 gemeenten in het werkgebied van Waterschap Rijn en IJssel is weer op volle sterkte.

Het vijftal maakt dagelijks werk van hun functie als 'gezicht van het waterschap' voor gemeenten. „We zijn voor korte en directe lijnen. Als het bij een gemeente niet duidelijk is wie binnen ons schap een vraag kan beantwoorden of waar de benodigde deskundigheid is te vinden, kan er een beroep op een van de vijf accountmanagers worden gedaan”, aldus hun 'interne coach' Rob van der Velde. „Dat betekent niet dat ze elke vraag, van ruimtelijke ordening tot waterkwaliteit, zelf kunnen behandelen. De accountma-

nagers weten wel precies waar de vragenstellers verder terecht kunnen.”

José Hoedemaker is na een detachering in dienst van Waterschap Rijn en IJssel getreden. Ronald Kruijzenga is de andere recente versterking voor het team.

De accountmanagers hebben hun werk-

gebied als volgt verdeeld:

- Nicole Otten (links): Doetinchem, Oude IJsselstreek en Montferland.
- Bart Breukink: Aalten, Winterswijk, Oost-Gelre en Berkelland
- Louis Zweers: Arnhem, Rheden, Rozendaal, Doesburg en Bronckhorst.

- Ronald Kruijzenga: Westervoort, Duiven, Zevenaar en Rijnwaarden.
 - José Hoedemaker: Zutphen, Lochem en delen van Rijssen/Holten, Deventer, Haaksbergen en Hof van Twente.
- De accountmanagers gemeenten zijn bereikbaar op telefoonnummer 0314-369 369.

Westervoort ligt mooi op koers bij het op orde brengen van de plaatselijke waterketen. Na een uitgebreid stadswateronderzoek en het opstellen van een nieuw Waterplan komt de politiek aan bod om de resterende knelpunten te verhelpen en de wensen voor de toekomst aan te geven. Reden genoeg voor de redactie in het IJsseldorp het oor te luisteren te leggen.

EVEN VOORSTELLEN
RONALD KRUIZENGA

„Transparant. Constructief en professioneel. Samen beschikken we over een werkwijze waarmee we verder komen. Onze plannen belanden niet zo snel in een kast.”

Ronald Kruizenga (28) is enthousiast over zijn werk in Westervoort en de andere Liemerse gemeenten. Hij begon er een half jaar geleden als medewerker integraal waterbeheer voor Waterschap Rijn en IJssel aan zijn eerste Nederlandse en vaste baan. Via het mbo en hbo was Kruizenga doorgestroomd naar de Wageningen Universiteit, richting Internationaal Land- en Watermanagement. Hij studeerde en werkte in Indonesië, Argentinië, Mexico en Spanje. En dan nu de Liemers. „Hier kan ik de meeste kennis van watermanagement opdoen. Geen enkel ander land is zo divers en innovatief als Nederland.”

Kruizenga telt zijn zegeningen als hij zijn huidige werk vergelijkt met de praktijk die hij elders meemaakte, zoals in de snelgroeende Mexicaanse stad León. Het contrast is namelijk groot. „Daar daalt het grondwaterpeil door over-exploitatie met maar liefst anderhalve meter per jaar. De landbouw neemt er zeventig procent van het water in beslag terwijl de stedelijke vraag bijzonder snel toeneemt. Ook de beschikbare hoeveelheid oppervlaktewater is beperkt. Dat leidt tot onrust en conflicten waarbij in 2002 zelfs het leger moest worden ingezet. Duurzame oplossingen zijn in León niet makkelijk te vinden. Corruptie maakt de zaak er bovendien nog complexer.”

Tussen Rijn en IJssel heeft Kruizenga zijn netwerk intussen behoorlijk op orde. „Wat mij betreft, is de tijd van opbouwen nu geweest. Het oogsten kan langzaam beginnen.”

Door Paul Versluis

„Zodra het om natte voeten in de eigen tuin of om het water in de buurt gaat, laten de burgers van zich horen.” Dat merkte wethouder Piet van Egmond recentelijk opnieuw in zijn contacten met Westervoorters bij de voorbereiding van het nieuwe gemeentelijke Waterplan. Dat is het vervolg op het Stadswateronderzoek dat Westervoort eerder samen met Waterschap Rijn en IJssel opstelde.

„Vochtige kelders en kruipruimtes zijn voor ons voortdurend een hot item”, zegt Van Egmond. „Sommige boomsoorten kom je hier in de tuinen niet tegen. Dat heeft alles te maken met de hoge grondwaterstand. Na een regenbui rotten sommige planten gewoon weg.”

‘Wegzigen’ en ‘kwelwater’ zijn in het dorpje op de splitsing van twee grote rivieren bekende begrippen. De breed gedeelde ervaring zorgt er ook voor dat het behoud van droge voeten nooit ver weg is uit de gedachten van het plaatselijke bestuur. „Westervoort heeft een geschiedenis met water, we weten wat overlast is”, zegt de PvdA-wethouder. „Westervoort is niet aangelegd maar aangeslibt”, typeert Eefko Klungel, beleidsmedewerker op de afdeling Water en Riolerings, zijn werkgebied.

„We hebben gebouwd op klei met daaronder veen en zandgrond.” Het resultaat is op veel plaatsen een rechtstreeks verband tussen het waterpeil in de Rijn en de grondwaterstand. Bij hoge rivierwaterstanden kan het grondwater daarom tot op maaiveldniveau stijgen. „Nu zou je zeggen: hadden we die woningen maar ergens anders gebouwd”, zegt Klungel. Want de overlast rond de vierhonderd woningen in een wijk als de Leigraaf is een probleem gebleven sinds de bouw, toen Westervoort als groeikern snel woningzoekers uit de steden moest opvangen.

In een gebied met een hoge slootdichtheid werd het nieuwe Westervoort uit de grond gestampt. Het dorp groeide in een sneltreintempo van zes- naar zestienduizend inwoners. Op de

WESTERVOORT

Werk maken van droge voeten

plaatselijke bodemgesteldheid werd indertijd niet zo gelet. In de Leigraaf blijven kruipruimtes zelfs in de droogste zomers nog nat. De metersdikke deklaag van komklei laat bijna geen water door. Eenmaal droog, neemt het ook moeilijk water op. Een flinke regenbui betekent meteen wateroverlast. De woningbouwvereniging legde alsnog een drainagesysteem aan rond de huurwoningen in de Leigraaf. Echte verbetering bleef uit. Particuliere woningeigenaren deden bovendien niet mee en de klachten bleven komen. „De ingrepen waren niet meer dan lapmiddelen”, aldus Van Egmond. De gemeente verwacht nu veel van een nieuw, breed infiltratieriool onder de straten in de Leigraaf. Het drainagesysteem rond de huurwoningen is er op aangesloten, net als de regenpijpen aan de voorzijde van de woningen en de straatkolken. Zo kan 2,5 hectare verhard oppervlak van het riool worden afgekoppeld.

Als ze willen, kunnen particuliere eigenaren meedoen en hun drainage- en regenafvoer ook op het infiltratieriool aanhaken. Het overbodige water sijpelt vanuit de rioolbuis door een vers aangelegd zandbed onder de straat de bodem in, of stroomt door richting waterpartijen. Prijskaartje: 1,4 miljoen euro.

In het nieuwe Waterplan wordt verder gewerkt aan het herstel van grotere en kleinere knelpunten uit het recente verleden. Door het gebruik van ‘streefbeeld’ waaraan het water en de oevers moeten gaan voldoen, komen overigens ook zaken als ecologie en de beleving van water en oevers door omwonenden aan de orde.

Ondieper

Wie in een Westervoortse woonwijk vlakbij een watergang staat, ziet er lang niet altijd veel van. Van Egmond: „Breder en ondieper met glooiende oevers is beter: voor het zicht, maar ook voor een meer gevarieerde flora en fauna. In de jaren zeventig en tachtig is er te weinig ruimte voor gereserveerd.”

De wethouder maakt met zijn hand een virtuele slinger over een kaart van de oostelijke wijken. „Daar liggen oude rivierlopen, van Rijn naar IJssel. De splitsing van de rivieren is in het verleden telkens veranderd. Als we de bouwplannen opnieuw konden maken, zouden we nagaan hoe we die oude lopen ruimtelijk kunnen inpassen en gebruiken voor de afwatering”, verzucht hij. „Natte plekken mogen best natter worden, zodat je elders minder overlast hebt. Meer ruimte voor het water, met nieuwbouw op de hogere gronden. Dat zou het woonklimaat, de waterkwaliteit en onze droge voeten alleen maar ten goede komen.”

Het Westervoortse ‘waterteam’ bij het pas aangelegde bergbezinkbassin aan de Klapstraat. Vanaf links: wethouders Ciska Wobma (riolerings), Piet van Egmond (ruimtelijke ordening) en beleidsmedewerker Eefko Klungel.

Intussen werken gemeente en waterschap samen om de kansen voor verbetering die uit het gezamenlijke Stadswateronderzoek naar boven kwamen, via het Waterplan en jaarlijkse werkplannen te verzilveren. En dat mag als het moet best wat kosten, vindt Van Egmond. De komende vier jaar gaat het rioolrecht in Westervoort al flink omhoog, van 146 naar 241 euro. Van Egmond kan de verhoging verantwoorden: „Burgers willen best

betalen als ze er resultaat voor terug zien in hun eigen omgeving. Bovendien moeten we nog een inhaalslag maken. Er is in het verleden te weinig gereserveerd voor de vervanging van riolen, te veel is blijven liggen. Via het Waterplan gaan we voortaan langjarig investeren in de openbare ruimte. Zodat ook onze kleinkinderen het nog leuk vinden om in Westervoort rond te lopen.”

Westervoort in cijfers

Rioolrecht:	€ 146,53
Opbrengst 2008:	€ 0,94 mln
Stedelijk water:	10 ha
Riolen: gemengd gescheiden:	67 km / 10 km
Investerings (Rioleringsplan) in mln:	
2009	€ 2,0
2010	€ 2,0
2011	€ 2,5
2012	€ 2,5

Deel fosfaat uit hondenpoep

Eigenaren die hun hond in de buurt van het water uitlaten, dragen ongemerkt bij aan een waterverontreiniging. Via uitspoeling bereikt een deel van de uitwerpselen het oppervlaktewater. Zo’n vier kilo aan fosfaat komt volgens schattingen op deze manier indirect in het Westervoortse stadswater terecht. Dat is overigens maar een fractie van de 590 kilo die er jaarlijks in belandt. De grootste ‘leverancier’ van fosfaat aan het dorps- of stadswater is de landbouwsector in de omgeving (56 procent). Ook de overstorten van de riolerings (25 procent) en de bladval van de bomen en struiken op de oevers (9 procent) dragen bij aan de fosfaatbelasting. Minder prominent figureren bronnen als kwel (2 procent) en atmosferische depositie (1 procent) in de analyse.

Waterplan Westervoort

Westervoort scoort goed in het Stadswateronderzoek van gemeente en Waterschap Rijn en IJssel. Het aantal knelpunten dat roept om een - dure - oplossing om het oppervlaktewater op orde te krijgen, valt te overzien.

Opvallend is wel de aanwezigheid van te veel fosfaat en te weinig zuurstof naast het fenomeen dat sloten makkelijk droogvallen omdat water snel wegzijgt naar Rijn of IJssel. Dat alles doet afbreuk aan de ecologische waarde die het Westervoortse water zou kunnen hebben. De doorstroming van het water is in Westervoort bovendien zo gering, dat deze (nog) niet bijdraagt aan een vermindering van de vervuiling.

Na de onderzoeken volgen maatregelen. Het voorkomen van bladval en het tegengaan van diverse diffuse verontreinigingen (door het baggerplan in 2010 af te ronden) lijken hierbij het meeste perspectief tegen de fosfaatbelasting te bieden. Ook wordt in het Waterplan aangedrongen op het verruimen van verschillende mogelijkheden voor waterberging en het ‘werk-met-werk’ maken. Verschillende ideeën om de gebrekkige doorstroming te stimuleren bevinden zich nog in een pril stadium.

In april spreekt de gemeenteraad van Westervoort zich uit over het Waterplan.

Toekomst

In de elf jaar die ik voor dit waterschap werkte, heb ik de waterschappen als organisatie grote stappen zien maken. Het kan haast niet anders, of er volgen er de komende jaren nog meer en dan vooral in de omgang met de belangrijke natuurlijke partners. Zoals de gemeenten.

In 1997 trof ik bij Rijn en IJssel, vlak na de fusie, een zakelijke en doelgerichte nieuwe organisatie aan. De ambities lagen meteen hoog. Dat paste en past goed bij de Achterhoekse mentaliteit van 'we houden het zakelijk, we zoeken niet de confrontatie maar benoemen de onderwerpen wel precies zoals ze zijn'. Daarin, en in de platte organisatie, onderscheidde dit waterschap zich positief van diverse andere waterschappen. Dat bevalt me nog steeds. Vervolgens zijn we niet stil blijven staan. Waterschappen die dat nog niet waren, zijn ook zakelijker geworden. De tijd dat letterlijk alles via het bureau van de secretaris-directeur kon of moest lopen, ligt allang ver achter ons. Onnodige tussenlagen zijn verdwenen. Zulke resultaten bieden echter geen garanties voor een mooie toekomst.

Jan Beldman heeft in maart afscheid genomen van zijn post als directeur Uitvoering bij Waterschap Rijn en IJssel. Hij is nu werkzaam voor het Arnhemse organisatieadviesbureau KplusV.

Op technisch vlak vinden voortdurend allerlei innovaties plaats. Denk maar aan de ontwikkelingen bij de afvalwaterzuivering. Bijvoorbeeld de membraanreactor in Varsseveld, een project dat tot op Europese schaal aandacht trekt. Terecht. In deze sector gaat veel (belasting)geld om. Alleen daarom al moeten we het er zo goed en efficiënt mogelijk doen.

Ook buiten het technische vlak valt er behoorlijk wat te winnen. We zien al dat de samenwerking, met tal van partners, volwassen vormen begint aan te nemen. Dat is nodig om mooiere resultaten te behalen voor de burger en dat doen we dus graag. Deze ontwikkeling mag niet stilvallen. Het samenwerken binnen de waterketen leidt tot het maken van afspraken over investeringen, onderhoud en beheer. Wie

doet wat? Dat is verstandig en moet ook vooral doorgaan: door ook letterlijk in elkaar en samen te investeren. Waterschappen en gemeenten zouden niet alleen maar taken moeten verdelen en elkaar vervolgens facturen sturen. We zullen zonder voorwaarden vooraf ook samen op pad en aan het werk moeten. Waarom gaan onze mensen niet schouder aan schouder gemalen beheren? Of kunnen we het werk misschien gezamenlijk overlaten aan een derde? En waarom zouden we niet samen een berging bouwen of een nieuwe zuivering aanleggen?

Zulke vragen moeten we elkaar stellen om te komen tot het beste resultaat. Laten we vooral niet verzanden in een discussie over de manier waarop alles tot ver achter de komma valt te organiseren. Dat duurt te lang of leidt tot niets. Als we in de praktijk, het veld, dorp of stad samen aan de gang gaan, komen we snel verder. In de praktijk blijkt dan wel hoe de organisatie(s) moet(en) volgen.

Geboorde buis

vervolg van pagina 1

„Zo voorkomen we bouwoverlast voor omwonenden”, noemt gemeentelijk projectleider Remco van Rhijn als een van de argumenten om voor deze aanpak te kiezen.

Naar verwachting begint de uitvoering van het project in april. Als het werk in juli 2010 na een investering van rond de zes miljoen euro is afgerond, voldoet Zevenaar geheel aan de normen van de basisinspanning. Boortechnieken worden steeds vaker ingezet om ondergrondse infrastructuur aan te leggen. Een voorbeeld hiervan is te vinden onder het Pannerdensch Kanaal, waar de treinen via de Betuwelijn naar Duitsland rijden. Het rondraaien de schild met de tunnelboor onder het Pannerdensch Kanaal had een diameter van tien meter. Zevenaar kan volstaan met een breedte van 1,8 meter.

Dankzij de nieuwe opvang kan het plaatselijke stelsel zesduizend kubieke meter water extra bergen. Naast het voorkomen van overlast voor de omgeving, de relatief korte aanlegtijd en het probleemloos passeren van wegen, ziet Zevenaar de lagere jaarlijkse onderhoudskosten als een voordeel van deze methode.

O N Z E B R O N N E N

Van bouten en bomen

Archivaris Henriëtte Marsman van Waterschap Rijn en IJssel speurt naar historische wetenswaardigheden over Westervoort, de gemeente die het onderwerp is van de special in deze Waterketen Nieuws.

Een deels aangevreten papier op A3-formaat, dubbel gevouwen, door vervuiling en veroudering smoezelig geworden. Een erfenis van een van de voorgangers van Waterschap Rijn en IJssel. „Het lag ooit ergens op een zolder. Ik denk niet dat er muizen bij zijn geweest, dat ziet er net iets anders uit. Maar dat onze stukken in het verleden niet allemaal even goed werden bewaard, is wel duidelijk. Die tijd ligt nu echt achter ons. In het geheel geklimatiseerde archief onder het nieuwe waterschapskantoor zijn de omstandigheden tegenwoordig meer dan optimaal,” geniet Marsman. „De water- en luchtdichte ruimte van nu is ook muisdicht.”

Het stuk uit 1854 is van de hand van de secretaris van de dorpspolder Geldersoord en Westervoort en draagt de veelzeggende titel 'Staat der hoogte van de vaste punten', tussen Oud-Zevenaar en de Schans in Westervoort.

„Vanaf die punten kon de hoogte van de Rijndijk worden nagemeten. Belangrijk, want een verzakking zou kunnen wijzen op een verzwakking. De techniek is gemoderniseerd, het principe is gelijk gebleven. Wat tegenwoordig elke vijf jaar met lasers vanuit een helikopter gebeurt, werd anderhalve eeuw geleden ook al gedaan. Maar dan met de hand en met behulp van bouten in hekken, gevels en bomen als ijkpunten.”

„Het leuke van dit stuk vind ik dat je hiermee de tocht van een vroegere landmeter opnieuw kunt maken, parallel aan de Rijn. Als je maar goed kijkt, heb je grote kans dat je het resultaat van zijn werk nog terugvindt. Omdat het stuk zo exact is. De eerste vermelding is 'bout geslagen in een willigenboom tegenover H. Boerboom in den Breuilly'. De tweede 'in den paal op den dijk bij den Soerenburg'. En zo gaat het door, tot in Westervoort. Ik maak me sterk dat veel van die bouten er gewoon nog zitten.”

Archivaris Henriëtte Marsman toont het anderhalve eeuw oude Westervoortse overzicht van ijkpunten.